

mj.nel JEn 11.2.05
1000 os 1911
erillisyydet mj.nel.
ETM 30.10.2007

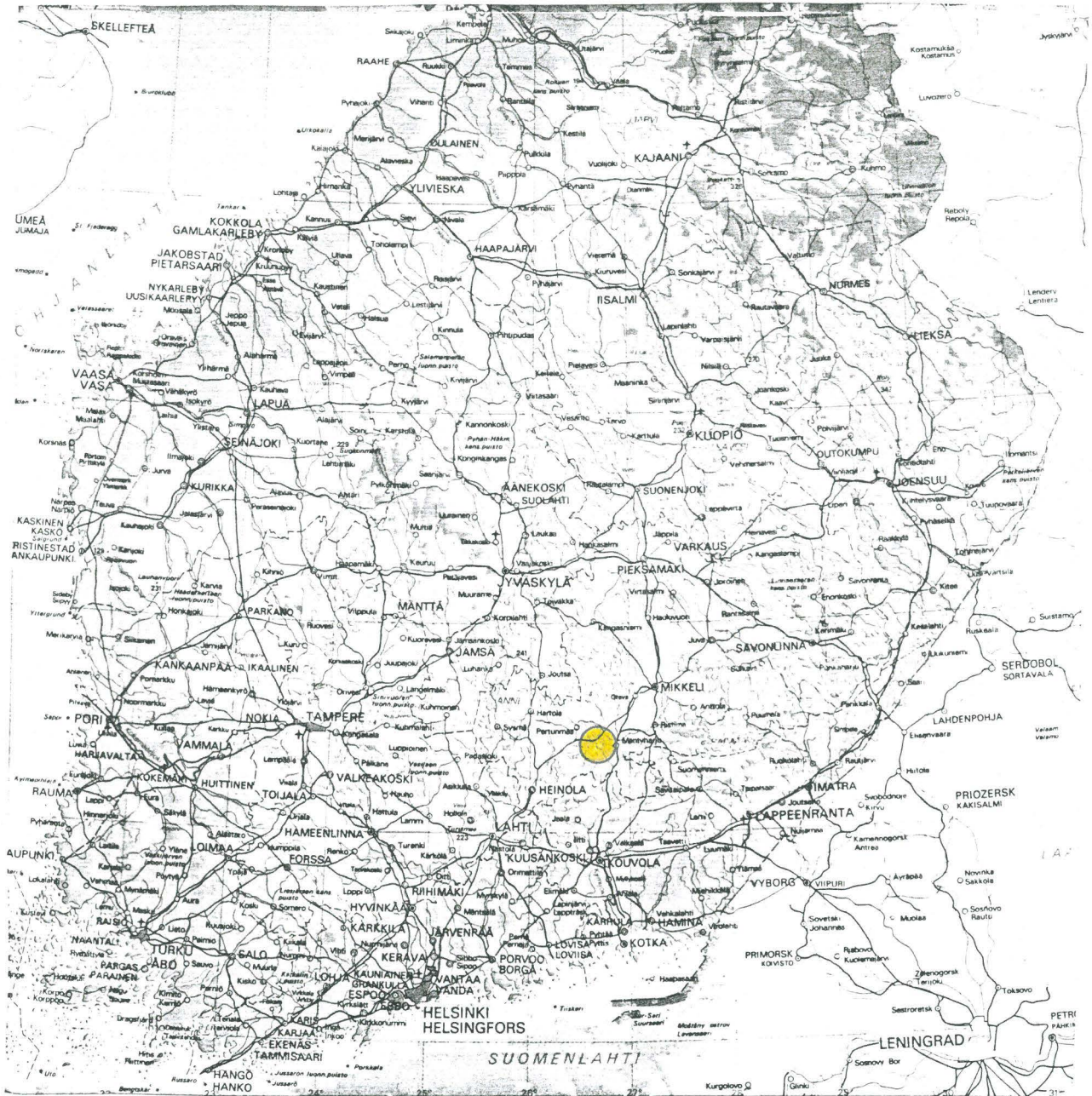
MÄNTYHARJU MIEKANKOSKI
I maailmansodan aikaisten
puolustusvarustusten kunnostus v. 1992
ja kartoitus v. 1993

Hannu Poutiainen

SISÄLTÖ

Sivu

I	Johdanto	2
II	Kohteet ja niiden kuvaus	3
III	Historiallinen tausta	5
IV	Puolustusvarustusten kunnostus ja kartoitus	6
	Kirjallisuutta	7
	Diapositiiviluettelo	7
	Karttaliitteet	

Suomen kartta

Mäntyharju Miekankoski 1 - 8, I maailmansodan aikaisia puolustusvarustuksia

I Johdanto

Mäntyharjun Miekankosken alueella sijaitsevien I maailmansodan aikaisten puolustusvarustusten kunnostus tuli esille loppusyksystä 1991. Museoviraston työnjohtaja Arvo Lapin ja aluesuunnittelija Hannu Poutiaisen tarkastuksen yhteydessä 12.11.1991 havaittiin, että taisteluhaudat ja miehistösuojaikat kaipasivat kunnostusta.

Tarkastuskäynnillä tehtyjen havaintojen perusteella tultiin siihen tulokseen, että Miekankosken varustukset voisivat luonteensa puolesta sopia varsin hyvin museoviraston työllistämiskohteeksi. Museoviraston Mikkelin toimipisteessä tehty esitys hyväksyttiin Ritarihuoneella maaliskuussa 1992 pidetyssä kokouksessa.

Töitä Miekankosken alueella tehtiin 6.4.- 30.6.1992 ja 13.7.1992 - 31.7.1992. Vastaavana työnjohtajana toimi Arvo Lappi museoviraston Mikkelin toimipisteestä, ja työhön osallistuvana työnjohtajana oli Matti Tyni. Työntekijöinä näinä päivinä oli 6 velvoitettyöllistettyä. Yleiskartoitus alueella tehtiin kesäkaudella 1993: maastokartoituksen teki Markku Luukkonen ja kartat piirsi puhtaaksi Tuomo Hämäläinen.

Työllistämiskohteen toteuttamisen suunnitteli ja sitä valvoi aluesuunnittelija Hannu Poutiainen. Raivaukseen liittyneitä metsänhoidollisia toimenpiteitä valvoi metsäteknikko, aluesuunnittelija Helmo Pajunen museoviraston Kouvolan toimipisteestä. Museoviraston rakennushistorian osaston tutkija Ulla-Riitta Kauppi on toiminut hankkeessa asiantuntijana, ja yleisen osaston tutkija Helena Taskinen on tehnyt kohteeseen tarkastusmatkoja ottaen myös valokuvia.

Käytännön työ Miekankoskella oli lähinnä taisteluhautojen, pesäkkeiden ja miehistö-/varastosuojien raivausta vanhoista hakkuutähteistä, pienpuustosta ja vesakosta. Kiveysten kunnostamista kohteessa oli suhteellisen vähän.

Kohteet paikannettiin mahdollisimman tarkasti peruskartoille ja yleiskartoille - työn aikanahan löytyi runsaasti aiemmin paikantamattomia kaivantoja. Lisäksi taisteluhautoista, pesäkkeistä ja miehistö-/varastosuojista otettiin olennaisimmat mitat (pituus, leveys, syvyys) noin puolen metrin tarkkuudella. Mittauksissa käytettiin 30 m nauhamittoja.

Miekankosken alueella sijaitsevat I maailmansodan aikaiset puolustusvarustukset ovat kohteissaan jokseenkin yhtenäisiä mutkittavia suurimmaksi osaksi kallioon louhittuja taisteluhautoja pesäkkeineen.

Maanomistajat suhtautuivat myönteisesti ja kiinnostusta osoittaen varustusten kunnostamiseen. Tämä myönteinen asennoituminen helpotti käytännön työtä monessa tapauksessa.

Luvussa II mainitaan puolustusvarustusten sijainti tilan alueella peruskarttakoordinaattien tarkkuudella.

II Kohteet ja niiden kuvaus

MÄNTYHARJU MIEKANKOSKI 1 - 8, I maailmansodan aikaisia varustuksia
12

KUNTA: Mäntyharju
KYLÄ: Luhtanen

pk 3123 08 Lahnavesi

Miekankoski 1

TILA: 1:149 Alho
OMISTAJA: Salmenkiven perikunta
Alho
52700 Mäntyharju

Miekankoski 2

TILA: 1:40 Lehmänhätä
OMISTAJAT: Tuovi ja Jussi Vainio
04530 Ohkola

Miekankoski 3 - 6, 10 - 12

TILA: 1:149 Alho
OMISTAJA: Salmenkiven perikunta
Alho
52700 Mäntyharju

Miekankoski 7 - 9

TILA: 1:140 Koskenranta
OMISTAJAT: Sinikka ja Pekka Relander
Alho
52700 Mäntyharju

SIJAINTI: Kohteet sijaitsevat noin 11 km Mäntyharjun kirkosta länteen Tarhaveden ja Vihantaselän etelärannalla.

Kohteet

KOHDE 1: Lehmänhätä 1
koordinaatit x 6812 56
y 3481 32
z 80

Mutaletinlahteen pistävän niemen rantakalliolle on louhittu taisteluhautoja ampumapesäkkeineen (1) ja miehistösuojineen (1) noin 100 m matkalla. Niiden keskimääräinen leveys on 1,5 - 2,0 m ja syvyys 1,5 - 2,5 m. Kalliolla kasvaa mäntyjä, sammal ja jäkälä peittää kalliota. Puolustussuunta länsi.

KOHDE 2: Lehmänhätä 2
Koordinaatit x 6812 62
y 3481 42
z 85

Tarhaveden etelärannalla olevan kapean ja pitkähkön niemen tyvässä olevalle kalliolle on louhittu taisteluhautoja ampumapesäkkeineen ja miehistösuojineen (1). Niiden yhteinen pituus on noin 110 m ja leveyttä niillä on noin 2,0 m ja syvyyttä 1,5 - 2,5 m. Tämän varustuksen ampumasuunta on luoteeseen eli Tarhavedelle päin. Kalliolla kasvaa mäntyä, ja sammal sekä jäkälä peittää kalliota.

KOHDE 3: Lehmänhätä 3
Koordinaatit x 6812 56
y 3481 58
z 90

KOHDE 3: Lehmänhantä 1

Koordinaatit x 6812 56
y 3481 58
z 90

Tarhaveden etelärannalla kohteen 2 itäpuolella olevan niemen kärjessä on maahan kaivettua taisteluhautaa ampumapesäkkeineen; niemen tyvessä olevalle kalliolle on myös louhittu taisteluhautoja pesäkkeineen (15) sekä miehistö-/varastosuoja 1 kpl, 4x7 m, syv. 4 m), joka näyttää jääneen keskeneräiseksi. Kalliolta etelään johtaa maahan kaivettu taisteluhauta ampumapesäkkeineen parinsadanmetrin päässä olevalle kalliolle (vastapäätä vastapäätä kohdetta 4). Kaivantojen pituus on noin 750 m, leveys 1,5 - 2,5 m ja syvyys 1,5 - 2,5 m. Maahan kaivetut taisteluhaudat (syvyys 0,5 - 1,2 m) ja pesäkkeet ovat pahoin liestyneet. Kohteen ympärillä kasvaa sekametsää. Aluskasvillisuus on puolukka - mustikka, kalliolla sammal ja jäkälä.

KOHDE 4: Salmenvuori 1

Koordinaatit x 6812 26
y 3481 48
z 90

Salmenvuoren pohjoisosaa, kakkärämäntyjä kasvavalle kalliolle, on louhittu taisteluhautoja ja miehistösuoja (5x5 m). Niiden yhteispituus on 260 m, ja leveys vaihtelee 1,5 - 2,5 m välillä; syvyyttä niillä on 1,5 - 2,0 m. Aluskasvillisuutena on puolukka, sammal ja jäkälä.

KOHDE 5: Salmenvuori 2

Koordinaatit x 6812 04
y 3481 38
z 95

Salmenvuoren eteläosan kalliolle on louhittu taisteluhautaa, ampumapesäkkeitä (8) sekä miehistö-/varastosuoja (3). Ampumapesäkkeiden ampumasuunta on länteen Naulasaarelle päin. Miehistö-/varastosuojat (3x4 m) on louhittu kallioon taisteluhautojen taakse. Kaivantojen yhteinen pituus on noin 340 m, keskimääräinen leveys 1,5 - 2,5 m ja syvyys 1,5 - 3,0 m. Kohteen puusto on havumetsää.

KOHDE 6: Alho 1

Koordinaatit x 6812 26
y 3482 56
z 90

Maantien 419 länsipuolella - noin 300 m Miekankoskesta etelään hakkuuaukon keskellä olevalla kalliolla - on noin 90 m pitkä ja 1,0 - 2,0 m leveä sekä 1,5 - 2,5 m syvä taisteluhauta - miehistösuojiineen (1 kpl). Se jatkuu myös maantien itäpuolelle, mutta itäpuoleista osaa ei maanomistaja antanut kunnostaa. Kohteen puustonä on kakkärämäntyjä ja muutama koivu.

KOHDE 7: Alho 2

Koordinaatit x 6812 26
y 3482 76
z 105

Maantien 419 itäpuolella ja Miekkan Valimolle johtavan tien eteläpuolella olevalla kalliolla on louhittu taisteluhautaa ampumapesäkkeineen. Sen pituus on noin 150 m; leveyttä sillä on 1,5 - 3,0 m ja syvyyttä 1,0 - 3,0 m. Tämä taisteluhauta jatkuu Valimolle johtavan tien pohjoispuolelle, mutta sitä osaa kaivannosta maanomistaja ei antanut kunnostaa. Kohteessa kasvaa mäntyä ja koivua, sammal sekä jäkälä peittävät kalliota.

KOHDE 8: Alho 3

Koordinaatit x 6812 22
y 3482 86
z 95

Kohteesta 7 noin 60 m kaakkoon - kuusimetsää kasvavan kosteikon takana - on kalliolle louhittu noin 50 m pitkä taisteluhaudan pätkä, jonka leveys on 2,0 - 2,5 m ja syvyys 1,5 - 2,0 m. Kohteen ympärillä kasvaa havumetsää, kallion peittää sammal ja jäkälä

KOHDE 9: Alho 4

Koordinaatit x 6812 30-40
y 3482 70
z 95

Kallioon louhittua (leveys 1,5-2,5, syv. 1.5-3 m) ja maahan kaivettua (leveys 1-1,2 m), syv. 0.5-1.0 m) taisteluhautaa (350 m) ja miehistösuoja (kalliossa, 6x10 m, syvyys 5 m. Ampumasuunta pohjoiseen.

KOHDE 10: Niittylahti 1

Koordinaatit x 6812 20
y 3482 10
z 95

Kallioon louhittua (leveys 0,8-1,5, syv. 1.0-2 m) taisteluhautaa. Maahan kaivettua (leveys 1 m, syv. 0.5 m) taisteluhautaa ja ampumapesäkkeitä 5 kpl. Kallioon kaivettu miehistösuoja 3x4 m, syvyys 3.5 m. Ampumasuunta pohjoiseen ja länteen. Yhteispituus 150 m.

KOHDE 11: Niittylahti 2

Koordinaatit x 6812 00-20
y 3482 14
z 95

Kallioon louhittua (leveys 0,8-1,5, syv. 1.0-2 m) taisteluhautaa. Maahan kaivettua (leveys 1 m, syv. 0.5 m) taisteluhautaa ja ampumapesäkkeitä 15 kpl. Kallioon kaivettuja miehistösuoja 3kpl, 3x4 m, syvyys 3 m. Ampumasuunta länteen. Yhteispituus 500 m.

KOHDE 12: Niittylahti 3

Koordinaatit x 6812 26
y 3482 26
z 95

Kallioon louhittua (leveys 1-2 m, syv. 1.5-3 m) taisteluhautaa. Kallioon kaivettu miehistösuoja 2 kpl, 5x5 m, syvyys 3.5 m. Ampumasuunta pohjoiseen ja länteen. Yhteispituus 450 m.

III Historiallinen tausta

Suojatakseen Pietaria saksalaisten mahdolliselta hyökkäykseltä, rakennuttivat venäläiset I maailmansodan aikoihin eri puolelle Suomea kenttävarustuksia. Sadat eri puolelta Suomea saapuneet ammatti- ja sekatyömiehet rakensivat rannoille puolustuslaitteita venäläisen sotaväen johtaessa töitä. Puolustuslaitteet olivat maahan kaivettuja tai kallioon louhittuja mutkittelevia taisteluhautoja, ampumapesäkkeitä, ammusvarastoja ja miehistösuoja. Varustukset sijaitsivat korkeahkoilla maastokohdilla. Aivan rantaan niitä ei rakennettu.

I maailmansodan aikoihin venäläiset rakennuttivat Mäntyharjun alueella suuren määrän kenttävarustuksia, joista Miekankosken alueella sijaitsevat ovat olleet kunnostuksen kohteena vuonna 1992.

Lähteissä on mainittu patteritöitä tehdyn Mäntyharjulla seuraavissa paikoissa: Skyttälä, Mäntyharjun asema, Myntin kylä, Kiepinsalmi, Luhtanen, Hietaniemi, Kuhankorpi, Pärnämäki ja Nurmaa. Kaikkia kyliä ei nykyisin kutsuta näillä nimillä. Patterityöt jäivät kesken venäläisten lähdettyä paikkakunnalta 1917. Esimerkiksi suurin osa rakenteista jäi kattamatta.

Voikoski - Kallavesi -Linnoitusketju

Vuosina 1911- 1917 rakennuttivat venäläiset Voikoskelta Kallavedelle ulottuvan linnoitusketjun. Ketjun tarkoituksena oli toimia Pietarin uloimpana puolustusketjuna Saksan hyökkäystä vastaan

Survaanniemi

Survaanlahden kapeimpaan kohtaan lahden eteläpuolelle korkealle kalliolle on louhittu taisteluhautaa, ampumapesäkkeitä ja ammusvarasto. Varustuksesta käsin on ollut tarkoitus estää pohjoisesta tulevaa vihollista ylittämästä lahti. Läheisessä Loukkusaassa on myös varustuksia.

Pyhäkoski

Kosken eteläpuolella maantien molemmilla puolilla on kaivantoja.

Mäntyharju kk

Lankaniemeen, Teerniemeen sekä Teerlahden ja Ritalahden väliseen niemeen on tehty kaivantoja.

Juolasvesi

Juolasveden länsirannalla on kallioihin louhittu varustuksia. Myös itärannalla on tehty patteritöitä.

Rautjoki

Rautjoen pohjoispuolella mäen päällä maantien molemmilla puolilla on taisteluhautaa, ampumapesäkkeitä ja miehistösuoja. Kaivannot ovat kattamattomia. Nämä varustukset - vaikka ovatkin venäläisten teettämiä - eivät kuulu edellä selostettuun Voikoski- Kallavesi- linnoitusketjuun.

IV Puolustusvarustusten kunnostus

Kaikkien kaivantojen pohjalle ja reunoille oli vuosikymmenten aikana ehtinyt kasvaa runsaasti vesaikkoa, jonkin verran pienpuustoa ja muutama arvopuu. Ennen raivaustoimenpiteisiin ryhtymistä asiasta neuvoteltiin maanomistajien kanssa ja jatkossa toimittiin omistajan toivomukset ja näkökohdat huomioon ottaen.

Vesaikko raivattiin kokonaan pois kaivantojen pohjilta, samoin kaivantojen reunoilta 1 - 2 m leveydeltä. Lisäksi poistettiin pienpuustoa metsänhoidolliset näkökohdat huomioon ottaen; hyviä taimia ja pieniä jätettiin pystyyn eikä arvopuita kaadettu. Kaadetuista pienpuista tehtiin polttopuita (rankoja). Maanomistajien toivomusten mukaan polttopuut kasattiin sellaisiin paikkoihin, joista ne voitiin kuljettaa pois. Oksat ja risut poltettiin paikan päällä. Raivaustöissä käytettiin työkaluina pokasahaa, kirvestä ja vesuria, moottorisahaa käytettiin vain muutamana päivänä kantojen lyhentämiseen.

Muutamassa paikassa oli sortumia - kiviä oli routimisen takia vierinyt kaivantojen pohjalle. Sortumat korjattiin niissä paikoissa,

joissa se oli aiheellista ja kohteen luonne huomioon ottaen sopival-
la tavalla toteutettavissa.

Alueella suoritetun raivauksen yhteydessä kertyi polttopuuta noin 34
kuutiometriä ja hakkuujätettä lähes 60 kuutiometriä. Kaivantoja
kunnostettiin kaiken kaikkiaan noin 1900 metrin matkalta.

Miekankoskella olevien taisteluhautojen ja ampumapesäkkeiden ampuma-
suunta on pohjoiseen ja länteen, ja ne ovat paikoin jopa kolmessa
linjassa.

Yleiskartat laadittiin eri kohteista mittakaavaan 1:2000). Karttoitus
tehtiin kesäkaudella 1993 (kartoittajana Markku Luukkonen), kun olo-
suhteet siihen raivauksen jälkeen olivat edulliset. Karttoilla näkyy
puolustusvarustusten horisontaalinen muoto, tilojen ja kylien rajat
sekä tärkeimmät maastomuodot ja maamerkit (järven ranta, avokallio,
joki yms.). Yleiskartoituksen yhteydessä hankittiin yksityiskohtais-
ta tietoa varustusten rakenteesta ja kunnosta. Yleiskartoituksen yh-
teydessä saadun tiedon perusteella sekä kohteeseen liittyvien histo-
riallisten seikkojen pohjalta voitaisiin tulevaisuudessa valita ne
kohteet tai alueet kyseisistä puolustusvarustuksista, jotka tulisi
erityisesti ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa. Vaikuttavina
seikkoina voidaan mainita esimerkiksi varustusten kunto, näyttävyys
ja saavutettavuus. Lisäksi tulisi ottaa huomioon niiden paikallinen,
alueellinen, valtakunnallinen ja sotahistoriallinen merkitys. Asias-
ta voisi tehdä esityksen asiantuntijoista koostuva työryhmä.

Mikkelissä 16.11.1993

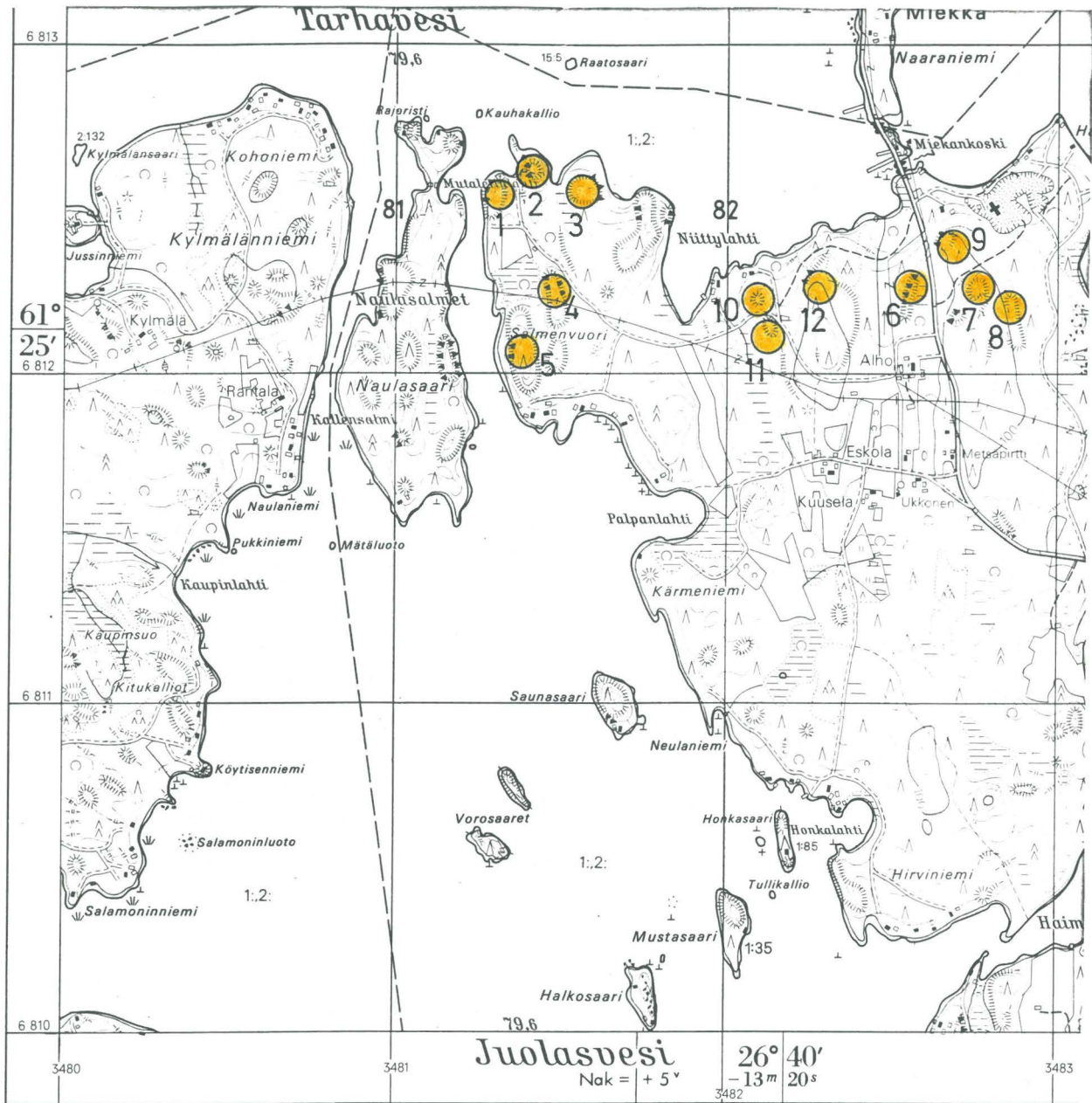
Hannu Poutiainen
aluesuunnittelija

KIRJALLISUUTTA:

Kauppinen, A.-M. 1987: Etelä-Savon puolustusvarustukset historialli-
sella ajalla. - Etelä-Savon seutukaavaliitto, julkaisu 137:1987.
Öljymäki, P. 1938: Venäläisten suorittamat kenttävarustustyöt Suo-
messa maailmansodan aikana. - Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta
1938. Sotakorkeakoulu, Y 13.

DIAPOSITIIVILUETTELO:
Kuva H. Taskinen 1992

Dia nro	Aihe
32817	Mäntyharju, Miekankoski, I maailmansodan aikaisia puolustusvarustuksia. Taisteluhautaa ja ampumape- säke kunnostettuna.

(pk 3123 08 Lahnavesi)

Mäntyharju Miekankoski 1- 12, I maailmansodan aikaisia puolustusvarustuksia

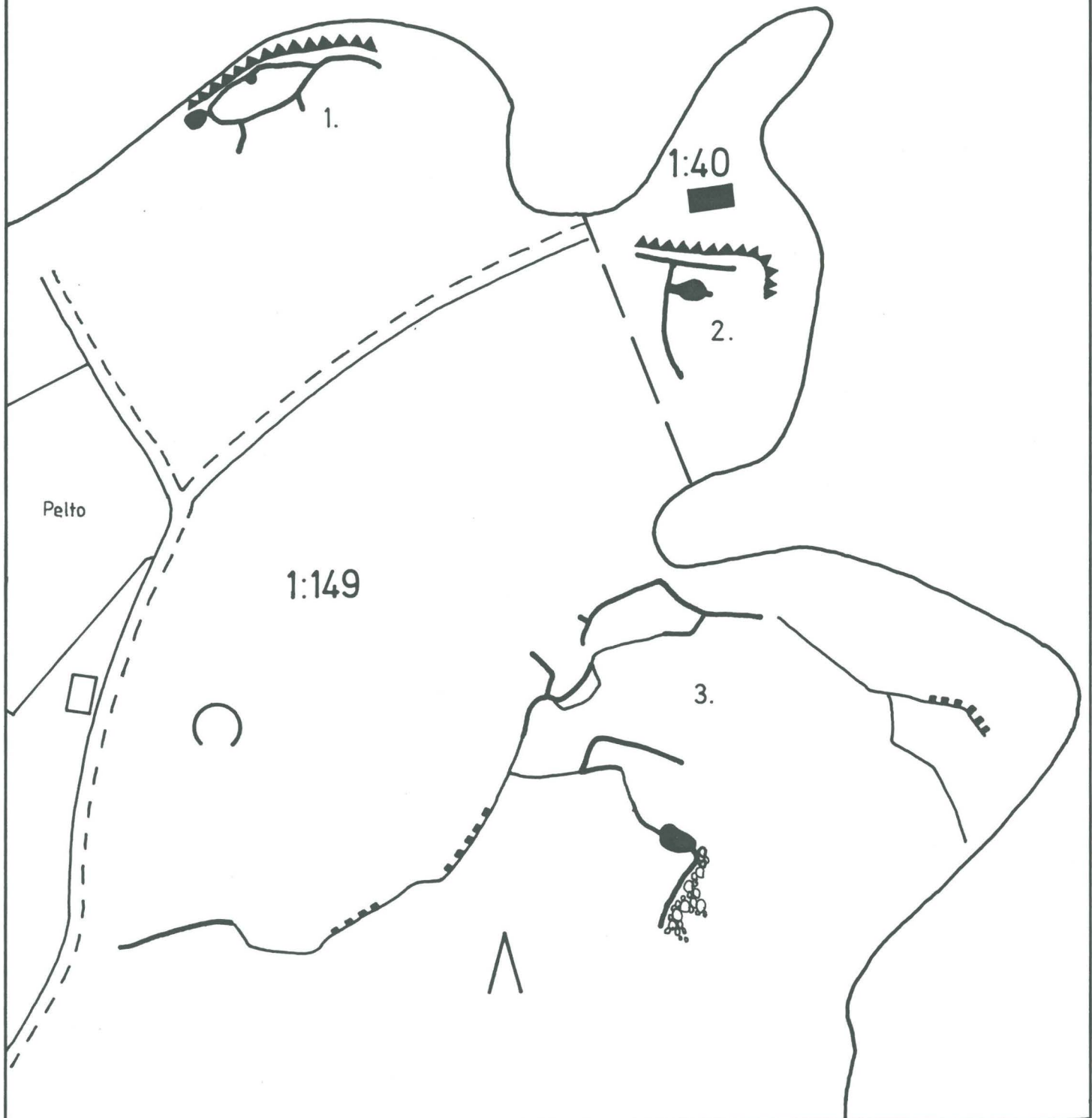
1-3 Miekankoski - Lehmänhätä

4-5 Miekankoski - Salmenvuori

6-9 Miekankoski - Alho

10-12 Miekankoski - Niittylahti

Mutaletinlahti

Mäntyharju Miekka 1-3

Puolustusvarustukset 9
I maailmansota

Kartoitus M. Luukkonen
Piirt. T. Hämäläinen

Mk 1:2000 100m

Museovirasto 1993

Kalliokaivanto valmis	
keskener.	
Maakaivanto	
Miehistösuoja	
Ampumapesäke	
Jyrkäne	
Kivieste, louhikko	

Mäntyharju Miekka 4-5

Puolustusvarustukset 10
I maailmansota

Kartoitus M. Luukkonen
Piirt. T. Hämäläinen

Mk 1:2000

Museovirasto 1993

Kalliokaivanto valmis	
keskener.	
Maakaivanto	
Miehistösuoja	
Ampumape säke	
Jyrkänne	
Kivieste, louhikko	

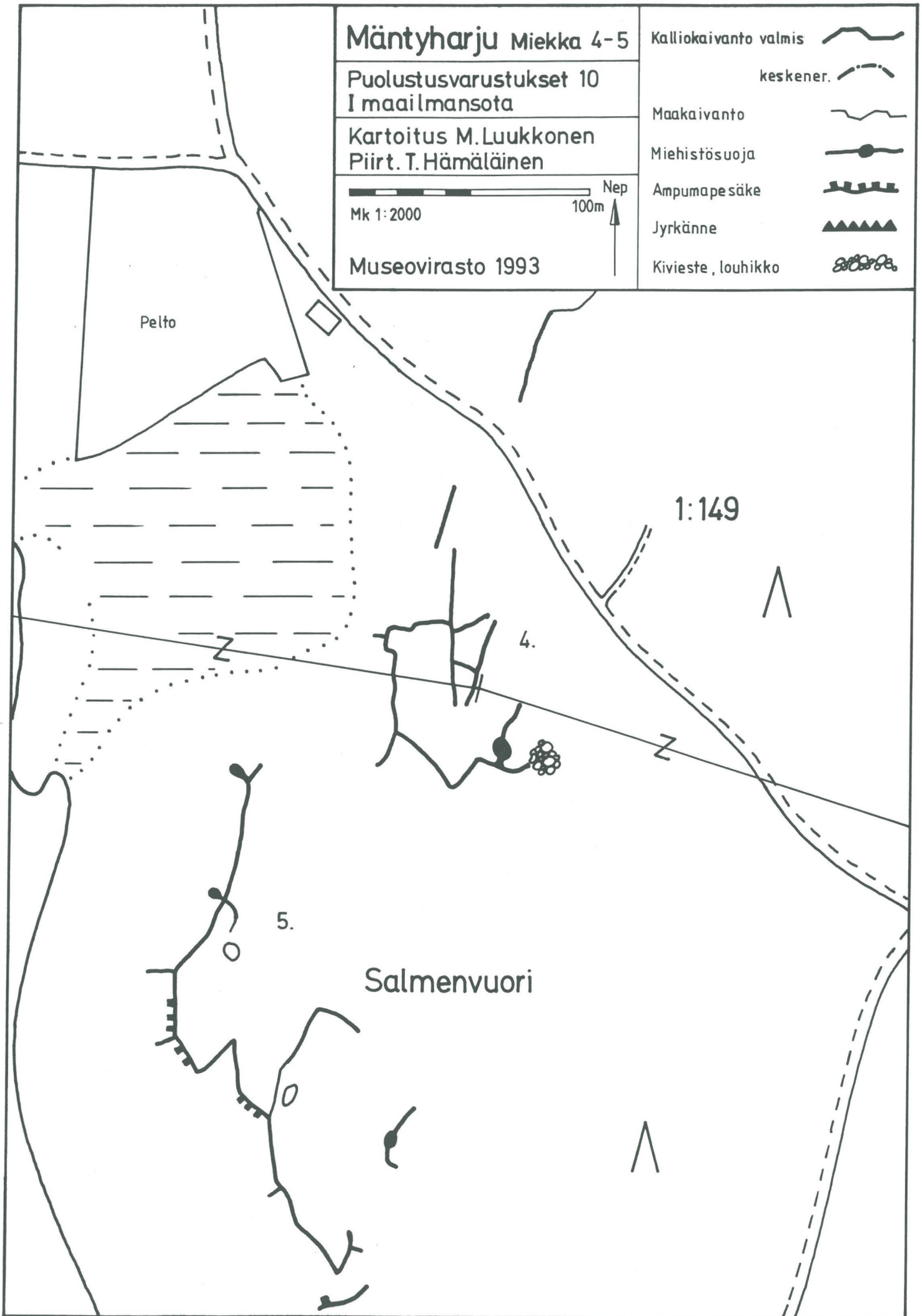
Pelto

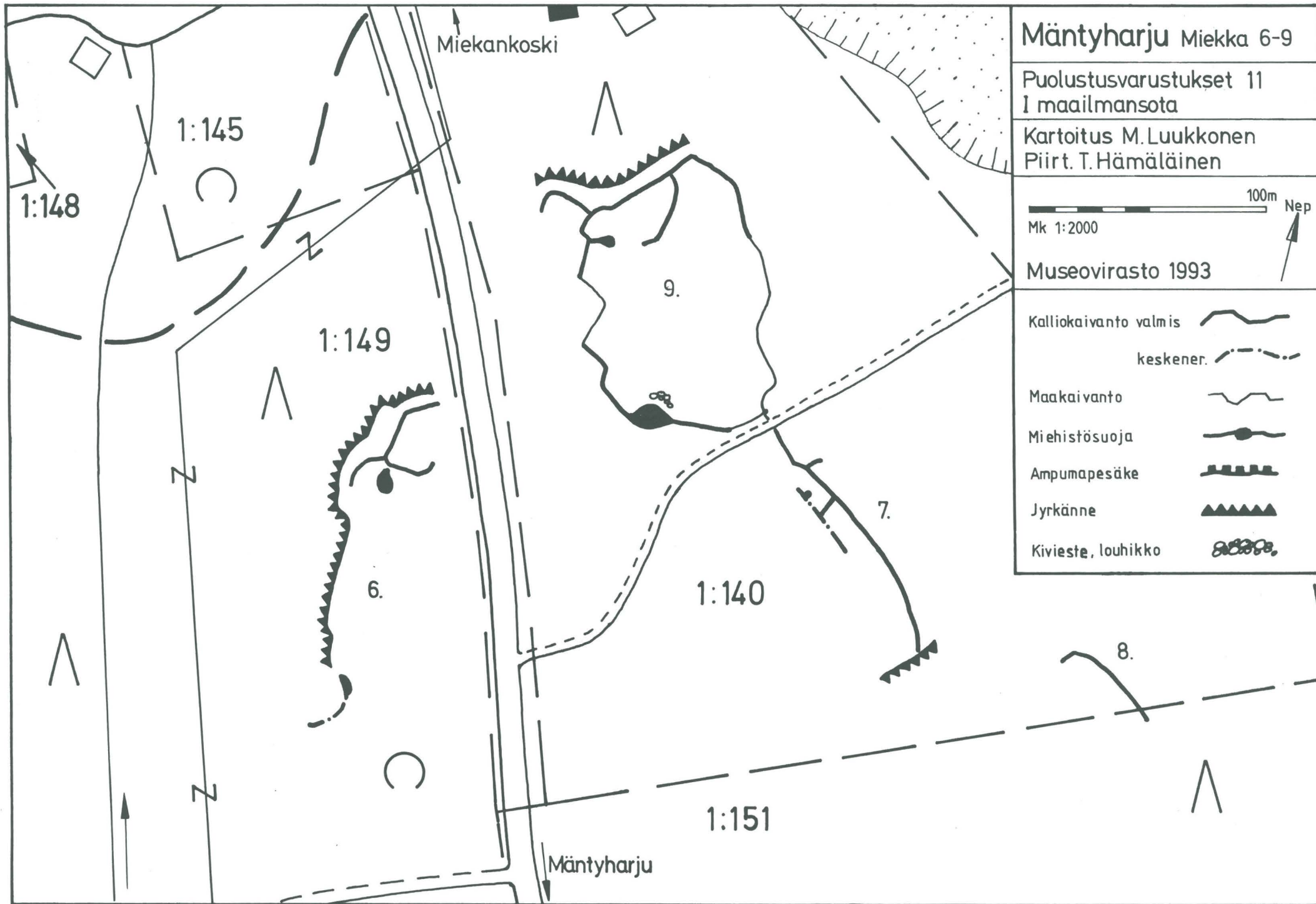
1:149

4.

5.

Salmenvuori

Mäntyharju Miekka 6-9

Puolustusvarustukset 11
I maailmansota

Kartoitus M. Luukkonen
Piirt. T. Hämäläinen

Mk 1:2000

100m

Nep

Museovirasto 1993

Kalliokaivanto valmis	
keskener.	
Maakaivanto	
Miehistösuoja	
Ampumapesäke	
Jyrkäne	
Kivieste, louhikko	

Mäntyharju Miekka 10-12

Puolustusvarustukset 12
I maailmansota

Kartoitus M. Luukkonen
Piirt. T. Hämäläinen

Mk 1:2000
100m
Nep

Museovirasto 1993

Kalliokaivanto valmis

keskener.

Maakaivanto

Miehistösuoja

Ampumapesäke

Jyrkänne

Kivieste, louhikko

1:148

